

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA MILLIY VA MUMTOZ MUSIQAGA BO'LGAN MUNOSABATLAR TAHLILI

Tajiboyev Elmurod Mahmudjonovich

Namangan davlat universiteti tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7364326>

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida milliy madaniyatimiz va san'atimizni rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan qonun, meyoriy-huquqiy hujjatlar, milliy va mumtoz musiqadagi o'zgarishlar haqida to'liq ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: milliy, musiqa, cholg'u asboblari, maktab, madaniyat, san'at, bolalar, mahorat, o'quvchi, qonun, qaror.

2022/2023-o'quv yilidan boshlab umumiy o'rta ta'lim muassasalarida o'quvchilarga milliy musiqa cholg'ularidan kamida bittasini chala olish mahorati o'rgatiladi va bu ularning shahodatnomasida qayd etiladi. 10130 ta maktab, 323 ta bolalar musiqa maktabi, 826 ta madaniyat markazi 7 turdagi milliy cholg'ular bilan 3 to'plamdan ta'minlanadi. [1] Hukumatimiz tomonidan qabul qilinayotgan bu kabi mazmundagi qarorlar yurt ertasi bo'lgan yoshlar istiqbolini ko'zlagan muhim qadamlardan yana biridir. Davlatimiz mustaqillikka erishgan dastlabki kunlardan oq kelajak avlod istiqboli yo'lida milliy madaniyatimiz va san'atimizni har tomonlama rivojlantirishga alohida e'tibor qaratdi. O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimov boshlab bergan bu yo'l bugungi kunda Shavkat Mirziyoyev tomonidan yangi pog'onalar olib chiqildi.

Xususan, 1996-yil 31-dekabrda "Respublikada musiqiy ta'limni rivojlantirish, madaniyat va san'at o'quv muassasalarining ish samaradorligini oshirish haqida" gi [2] hamda 2008-yil, 28- iyuldagi "Bolalar musiqa maktablarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash va ularning ish faoliyatlari samaradorligini oshirish bo'yicha [3] 2009-2014 yillarga mo'ljallangan Davlat dasturi haqida"gi farmonlariga asosan har yili musiqa maktablari, madaniyat va san'at muassasalari ko'plab musiqa asboblari hamda boshqa texnik vositalar bilan davlat tomonidan ta'minlanishg e'tibor qaratildi. 2015 yil 20 noyabrda PQ-2435-son «Bolalar musiqa va san'at maktablari faoliyatini yanada takomillashtirish» bo'yicha 2016-2020 yillarga mo'ljallangan Davlat dasturi to'g'risidagi, keyingi yillarda muhtaram yurtboshimiz Shavkat Miromovich Mirziyoev tomonidan 2018 yil 28 noyabrda PQ-4038-son «O'zbekiston Respublikasida milliy madaniyatni yanada rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash xususida»gi qarori, 2019 yil 29 aprelda PF-5712-sonli Farmoni asosida qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasi" [4],

2019 yil 8 maydagi “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-4312-sonli Qarori [5] O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan ijtimoiy-madaniy islohotlar jarayoni musiqa san’ati sohasida ham o‘z aksini topayotganligi hususan o‘quvchilarda milliy musiqa tinglash ko‘nikmalarini rivojlantirishda «yoshlarni gumanizmning yuksak ideallari asosida tarbiyalash yo‘lida barcha ezgu niyatli insonlarni birlashtirgan musiqa san’atining roli va ahamiyat» [6]ini tabora ortirdi. Bu borada musiqiy meros namunalarida in’ikos etgan azaliy yuksak badiiy qiymatlarni ilg‘or ilmiy metodlar asosida O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyevning 2020 yil 24 yanvarda Oliy Majlisga Murojaatnomasida belgilangan vazifalar ijrosi mazmunidan kelib chiqib “...ta’lim tizimida innovatsiyalarni, shu jumladan o‘qitishning zamonaviy, interaktiv va ijodiy uslublarni joriy etish orqali targ‘ib qilishga ko‘maklashish, raqamli texnologiyalardan keng foydalanishni nazarda tutuvchi innovatsion o‘quv dasturlarini ishlab chiqishni ta’minlash” [7] qarori yuzasidan bugungi kunda milliy musiqani tinglash va o‘rganishda innovatsion didaktik o‘quv-uslubiy darslik va elektron dasturlar ishlab chiqarilmoqda. Bundan tashqari O‘zbekiston Respublikasi prezidentining 2022-yil 2-fevral kungi PQ-112 “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori, shuningdek yangi tahrirdagi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunda belgilangan “Ta’lim tashkilotlarida innovatsion faoliyatni qo‘llab-quvvatlash va o‘quv dasturlarini innovatsion texnologiyalarni qo‘llagan holda amalga oshirish” [8]mezonlarini hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa me’yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishda o‘quvchilarda milliy musiqa tinglash ko‘nikmalarini rivojlantirish texnologiyalarini takomillashtirishda mavjud muammolarni bartaraf etish milliy musiqa merosimizni asrab avaylagan holda kelajak avlodlarga yetkazish bilan bir qatorda jahon ta’limi taraqqiyotining yutuqlaridan ham maqsadli foydalana olish va ilg‘or tajribalarni milliy qadriyatlarimiz va qarashlarimizga moslashtirish orqali ta’limning yuqori pog‘onalariga ko‘tarishni maqsad qiladi. Bu borada O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 26 avgustdagi “O‘zbekiston Respublikasida madaniyat va san’at sohasini innovatsion rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3920-son qarori. “Mahalliy madaniyat va san’at muassasalarining jahon madaniy makoniga puxta integratsiya qilinmaganligi mamlakatimizning ijobiy qiyofasini shakllantirishda va mintaqaning madaniy markazi sifatidagi maqomini mustahkamlashda mavjud boy madaniy-tarixiy merosdan hamda madaniyat va san’atning zamonaviy yo‘nalishlaridan to‘liq foydalanish” [9] kabi muhim vazifalar belgilashda madaniyat va san’at sohasini

innovatsion rivojlantirishni ta'minlash, madaniyat va san'at muassasalarining moddiy-texnik bazasini yaxshilash, aholining ularga bo'lgan qiziqishini rag'batlantirish, mamlakatimizni jahon madaniy makoniga integratsiyalashuvini ta'minlash bilan birga milliy musiqamizni targ'ib etishga muhim qadam bo'ldi. Milliy musiqa madaniyatimizni yanada keng targ'ib qilish va o'rganish borasida nufuzli festivallar, turli ko'rik-tanlovlar va konsertlar, gastrollar tashkil etildi.

Mustaqillik davrida xalqro tanlovlarni o'tkazish keng rivoj topdi O'zbekistonning barcha hududlarida o'tkaziladigan "Qo'shiq bayrami" (1992-yildan), Yu. Rajabiy nomidagi maqom ijrochilari (1983-yildan, Toshkent), Ma'murjon Uzoqov nomidagi (1997-yildan, Marg'ilon shahri, 2001-yildan J. Sultonov va M. Uzoqov nomida), F. Mamadaliyev va O. Yusupov nomidagi (2001-yildan, Andijon), Hoji Abdulaziz Abdurasulov nomidagi (1997-yildan, Samarqand), Komiljon Otaniyozov nomidagi (1997-yildan, Xorazm) xonandalar tanlovlari va boshqa "Asrlar navosi" ko'hna milliy sozlar (tan-bursato, nay va dutor) ijrochilarining Respublika tanlovi (1998, Buxoro), "O'zbekiston — Vatanim manim" (1996, Toshkent), "Yangi taronalar" milliy estrada qo'shiq va kuylari Respublika tanlovi (1998, Jizzax; 2002, Guliston); "Aziz ona yurtim navolari" milliy estrada qo'shiklari Respublika tanlovi, "Boysun bahori" xalqaro folklor jamoalari ochiq festivali (2002-yildan, Boysun shahri) va boshqa Toshkentda 1995-yildan qar yili o'tkazilayotgan "Ilhom-XX" Xalqaro zamonaviy musiqa, 1998-yildan har ikki yilda o'tkazilayotgan Xalqaro simfonik musiqa festivallari, 1997-yildan har ikki yilda o'tkazilayotgan "Sharq taronalari" (Samarqand) Xalqaro musiqa festivali doirasidagi ijrochilar tanlovi va musiqashunoslar anjumani ham jahon miqyosida tan olinmoqda. [10]

Yana bir milliy musiqa madaniyatimiz, xalqimizning boy madaniy merosiga berilayotgan e'tibor natijasida mamlakatimizda Xalqaro baxshichilik san'ati festivalini o'tkazish yo'lga qo'yildi. Ushbu festival 2019-yilda Termiz shahrida, 2021-yilda Nukus shahrida nufuzli xalqaro tashkilotlar va mehmonlar ishtirokida yuqori saviyada o'tkazildi.

YUNESKOning Nomoddiy madaniy merosni muhofaza qilish bo'yicha hukumatlararo qo'mitasi XVI sessiyasi (2021-yil, Parij shahri) doirasida Baxshichilik san'ati O'zbekistonning nomoddiy madaniy merosi elementi sifatida Insoniyat nomoddiy madaniy merosi Reprezentativ ro'yxatiga kiritildi [11] hamda u ro'yxatga kiritilgan nomoddiy madaniy merosning oltinchi elementi bo'ldi. Bunga qadar ushbu ro'yxatdan «Boysun tumani madaniy makoni» (2008), «Katta ashula» (2009) va «Lazgi» (2019) o'rin olgan edi. Bundan tashqari, O'zbekiston boshqa davlatlar bilan hammualliflikda «Shoshmaqom» (2008), «Navro'z» (2016) nominatsiyalarini ilgari surishda ishtirok etdi. Kelgusi yillarda

«Rubob chalish» nominatsiyasini qo'mita muhokamasiga kiritish rejalashtirilgan.[12]

Yuqorida o'rganilgan manbalar yurtimizda milliy va mumtoz musiqa san'atining eng yaxshi na'munalarini keng targ'ib qilish, milliy musiqa an'analari saqlash va rivojlantirish, yosh avlodda san'atga muhabbat tuyg'usini uyg'otish hamda xalqaro ijodiy aloqalarni kengaytirish, tinchlik, do'stlik, o'zaro hamjihatlik, madaniy-ma'naviy hamkorlikni yanada chuqurlashtirish bilan birga yosh avlodni milliy musiqiy merosimizga vorislik qila oladigan, mumtoz musiqani idrok eta oladigan shaxs darajasida voyaga etkazishda bosh islohotchi ekanligini isbot etdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://www.gazeta.uz> – “Maktab o'quvchilariga kamida bitta milliy cholg'u asbobini chalish mahorati o'rgatiladi”. 3 fevral 2022
2. <https://lex.uz> - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 31.12.1996 yildagi PF-1692-son
3. <https://lex.uz> - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori, 08.07.2008 yildagi PQ-910-son
4. <https://lex.uz/docs/4312785> - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 29.04.2019 yildagi PF-5712-son
5. <https://lex.uz/docs/4327235> // «Pedagog xodimlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi 28.12.2017. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 1026-son qarori
6. Sh.Mirziyoev. Dillarni dillarga, ellarni ellarga payvand etadigan san'at // Xalqaro maqom san'ati anjumanining ochilish marosimidagi nutqi. Xalq so'zi, 7 sentabr, 2018 y. – B.1
7. <https://nrm.uz/contentf?doc=612868> // O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoevning Oliy Majlisga murojaatnomasi (2020_yil_24_yanvar)
8. <https://lex.uz> // “Ta'lim to'g'risidagi O'RQ” – 637. 23.09.2020
9. <http://lex.uz/docs/3882752> // O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 26 avgustdagi “O'zbekiston Respublikasida madaniyat va san'at sohasini innovatsion rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PQ-3920-son qarori.
10. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil
11. <https://lex.uz/uz/docs/-5849841> // O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 07.02.2022 yildagi 59-son
12. <https://kun.uz/uz/news> // ozbek-baxshichilik-sanati-unesco-royxatiga kiritildi. / 16.12.2021